

„KULTURVERKNÜPPELUNG.“

AZ ERDÉLYI szászok egyik lapja, a „Kronstadter Zeitung“ használja (1928 VII. 22) a címben leírt szót jellemzésül annak az oktatásügyi politikának, amelyet a különböző román kormányok tíz év óta alkalmaznak a romániai kisebbségekkel, különösen a magyar kisebbséggel szemben. Annyi bizonyos, hogy a fogalmat, amelyet e szó jelenteni akar, semmi más szóval olyan találóan és jellemzően kifejezni nem lehetne, mint vele.

A „Kronstadter Zeitung“ abból kiindulva, hogy július hó első napjaiban előbb a cseh és egy pár nappal később a jugoszláv kormány, a román kormány példáját követve, elrendelte, hogy a magyar egyetemeken szerzett oklevelek nem nostrifikálhatók, — e rendelkezéseket nemcsak közös elhatározás eredményének tartja, hanem olyan célzatos eljárásnak is, amelynek gyümölcse nem lehet más, mint a kisebbségek — elsősorban a magyar kisebbség kultúrájának nyomorékká tétele.

A román állam sorsának intézői a hivatalos román közművelődési politika megvalósítandó céljával már kezdetben azt hirdették, hogy a magyar tanintézetek számát azért kell tömeges iskolaelvételek segítségével lecsökkenteni, hogy Nagyrománia kisebbségei és az államalkotó románság között az utóbbi számarányának megfelelően a helyes műveltségi arány helyreállíttassék. Ezzel szemben bizonyára jogosult az a kérdés: vajjon nem lett volna-e igazságosabb és helyesebb ezt a kulturális arányt a román iskolák számának szaporításával és színvonalának emelésével helyreállítani, mint a magyar iskolák tömeges elvételével?

Az erdélyi magyarság parlamenti képviselőjének megbízottai július hó 26-án hosszabb megbeszélést folytattak Angelescu közoktatásügyi miniszterrel a magyar kisebbségi iskolák ügyében, aki elismerte, hogy az erdélyi kisebbségek oktatásügye olyan nagy probléma, amelynek megoldásához a legalaposabb körültekintés szükséges. A maga részéről már most kijelentheti, hogy Erdélyben a kisebbségi iskolák száma a kisebbségek számarányához képest igen nagy. Erre vonatkozóan feltétlenül sürgős

revízió szükséges és ha ezt a revíziót végrehajtják — azaz, ha a magyar iskolák számát a tőle kívánt minimumig lecsökkentik, akkor az oktatásügy egész kérdését könnyebben meg lehet oldani.

A román közoktatásügyi kormány e kulturális egyensúly helyreállításának egy másik módszerét is alkalmazza. Erdélyben a főiskolai képzettségű magyarok számaránya nagyobb, mint a románoké. Magától értetődő, hogy a megfelelő arányszámnak itt is helyre kell állania. Ezért tiltotta meg 1921-ben az erdélyi magyar egyházaknak, hogy fenntarthassák azt a tanárképző főiskolát, amelyet az elvett kolozsvári egyetem némi pótlásául közös megegyezéssel a református teológiai akadémiával kapcsolatban állítottak fel.

A középiskolát végzett magyar ifjúság, melynek megelőzően alkalma sem lehetett a román nyelv megtanulására, Csonkamagyarországba jött egyetemi tanulmányainak folytatására. A román közigazgatási hatóságok csak annak az ifjúnak adtak engedeknet Csonkamagyarországra való utazásra, kinek szülei Írásban jelentették ki belenyugvásukat, hogy gyermekük „Magyarországba repatriáljon

Egy pár évvel később az erdélyi magyar ifjúság egy részét nem riasztotta vissza az a nehézség, amely őket a román nyelv hiányos tudása következtében a román egyetemeken várta. 1922-től kezdve, fokozódóan nagyobb számmal iratkoztak be a kolozsvári, sőt a bukaresti egyetemre is. Az elmúlt 1927/28 tanévben a kolozsvári egyetemen közel 500 magyar hallgató volt, a bukarestin pedig kerek számban 100. Hogy ez ifjak minő eredménnyel látogatják a román egyetemeket, arról e főiskolák rektorai, dékánjai és tanárai a legteljesebb elismeréssel nyilatkoznak minden alkalommal.

„A kisebbségi hallgatók — mondotta Bogdán Duica, a kolozsvári egyetem rektora az „Ellenzék“ (1928 IV. 27.) egyik munkatársának — szorgalmasan tanulnak, pontosan járnak előadásra és minden tekintetben kielégítő eredményeket mutatnak fel. Tudok esetekről, amikor kisebbségi tanulókat a román diákotthonokba felvettünk, mivel a legszigorúbb vizsgálatokat is kiáltották és kiváló előmenetelt tanúsítottak. Kisebbségi tanuló ellen egyetlen esetben sem volt fegyelmi vizsgálat.“

Ezeknek a magyar egyetemi hallgatóknak több, mint 90%-a magyar felekezeti iskolákból került ki, világos bizonyítékaul, hogy ez iskolák megfelelően végzik a maguk ifjúságának tudományos előkészítését a román egyetemekre is. A román közoktatásügyi kormányzat ebből azt a következtetést vonta le, hogy a rendszer nem alkalmas arra, hogy az óhajtott számarány a román főiskolai képzettségű értelmiség javára alakuljon át. E cél biztosabb elérése végett a „selectio“-t az egyetemre való beiratkozást megelőzően kell kezdeni. E szempont adta az ösztönzést az érettségi vizsgálat megszüntetésére és a baccalaureatus életbeléptetésére.

Az első baccalaureatusi vizsgálat 1925 nyarán folyt le. Az eredmény, különösen a magyar tanulókra lesújtó volt. A kolozsvári tankerületben a jelölteknek csak 20.6%-a ment keresztül a vizsgálaton. Ez a kedvezőtlen eredmény a magyar felekezeti iskolák tanárait még komolyabb tanítói munkásságra ösztönözte. És hogy nem eredménytelenül, azt a következő 1926-i és 1927-i évek baccalaureatusi vizsgálatai mutatták meg. Az első évi 20.6%-os eredmény már a következő 1926 évben 36.8%-ra emelkedett. „Ez a legnagyobb relatív emelkedés, melyet az ország valamelyik tankerületében elértek“, írta G. A. Dima, a kolozsvári egyetem tanára „Scoala secundara in lumina baccalaureatului“ (50. 1.) című tanulmányában, akinek illetékességét azért sem vonhatjuk kétségbe, mert e három év alatt maga is állandóan vizsgálobizottsági elnök volt. „A felsorolt adatokból és a különböző vizsgálobizottságok elnökeinek. jelentéseiből — folytatja tovább Dima

beszámolását — megállapítható, hogy a kisebbségi iskolák, melyeknek válogatott tanítószemélyzetük van, kvalitatív szempontból igen nagy haladást tettek. Bár az eredmény, összehasonlítva az állami iskolákéval, még mindig kisebb, de az előhaladás, melyet ez iskolák tettek, sokkal szembeötlőbb, mint az állami iskoláknál.“

Dima felsorolja az okokat is, amelyek érthetővé teszik a gyengébb eredményt. Ezek között szerinte is nem utolsó helyen áll az, amit e vizsgálatoknak idegen — román — nyelvűsége okoz a magyar anyanyelvű és középiskolai tanulmányait magyar nyelven végzett tanulónak.

Tévedés volna azt állítani, hogy a baccalaureatusi vizsgálat behozatalának csak az lett volna kizárólagos indító oka, hogy segítségével az egyetemi tanulmányokra alkalmas kisebbségi tanulónak száma lehetőleg minimálisra korlátozódjék. Kétségtelenül nagyobb része volt benne az arra vonatkozó elhatározásnak, hogy annak a szellemi proletariátusnak veszedelme elháríttassék, amely a kellő előkészület és képesített tanárok nélkül hatravakra felállított román állami középiskolákból kikerülve, ostrom alá fogta a román főiskolák kapuit. De a legtárgyilagosabban ítélő ember is kénytelen megállapítani, hogy ez a kisebbségekkel szemben olyan rejtett „numerus clausus“-féle, amelynek rendeltetése megakadályozni, hogy a kisebbségi abiturientek a román többséghez való számárányuknál nagyobb tömegben mehessenek főiskolai tanulmányokra.

Az 1925-ben életbeléptetett baccalaureatusi vizsgálat a csonkamagyarországi egyetemi ifjúság egy jelentékeny részének helyzetére is bizonyos fokú hatással volt. Akiknek Erdélyben nem sikerült a baccalaureatus, azok magyarországi egyetemekre jöttek. Ha meg lehetne állapítani, hogy a román baccalaureatusi vizsgálatokon a siker a tudástól függ és nem a szerencsétől, vagy a vizsgáztató tanárok ötletességétől, akkor minden aggályoskodás nélkül könnyű lenne megállapítani, hogy alig igazolható az az előzékenység, mely lehetővé teszi, hogy ez ifjak megszerezhessék a magyar érettségi bizonyítványt. De román részről is általános az a vélekedés, hogy a baccalaureatusi vizsgálatok sikerének nagyobb biztosítéka a véletlen és a szerencse, mint a tudás.

A nálunk megszerzett érettségi bizonyítványnak az erdélyi magyar ifjú a maga államában nem veszi semmi hasznát, mert azt ott nem tekintik egyetemi tanulmányokra jogosító oklevélnek. Eltekintve a tagadhatatlanul fennforgó politikai szempontoktól, ez a formai oka, hogy az utódállamok a magyar egyetemeken szerzett okleveleket nem nosztrifikálják, sőt az itt töltött egyetemi féléveket sem számítják be.

Azok az ifjak, akik nálunk szénák meg, vagy nálunk szereztek meg az egyetemi tanulmányokra jogosító érettségi bizonyítványt, többé nem térhetnek vissza azzal a reménnyel saját államukba, hogy ott tudásukat a gyakorlati életben népük javára értékesíthetik. Kénytelenek lesznek Csonkamagyarországon maradni és akarataik ellenére szaporítani a már-már itt is társadalmi bajokat okozó értelmi proletárság állandóan növekedő tömegét. Nem alkothatván saját államukban értelmi erőtényezőt, népük számára is elveszetteknek tekinthetők.

A román hadügyi kormány július első napjaiban rendeletet adott ki, amelynek tartalma a következő: tanulmányi célból külföldi tartózkodásra engedélyt csak azok az ifjak kaphatnak, mielőtt katonakötelezettségüknek ténylegesen eleget tettek volna, akik a baccalaureatusi vizsgálatot letették. Azok az ifjak, akik baccalaureatusi bizonyítvány nélkül ilyen engedély birtokában vannak, tartoznak külföldről visszatérni és folyó évi augusztus 15-én csapattesteikhez bevonulni. Ellenkező esetben katonaszökevényeknek tekintik és haditörvényszék elé állítják őket. Valószínű, hogy e rendelet következtében

több magyar ifjú fog ebbe a helyzetbe jutni, amelytől csak úgy szabadulhat meg, ha szülőföldjére többé vissza nem tér.

A magyar egyetemeken tanuló erdélyi magyar ifjúság ezidőszerint való helyzetére vonatkozólag egész bizonyossággal megállapítható, hogy azok, akiknek nincsen baccalaureatusuk, nem fogják külföldre szóló tanulmányi engedélyt kapni. Ha pedig engedély nélkül jönnek ki, mint katonaszökevények, igen súlyos következmények nélkül nem térhetnek többé vissza szülőföldjükre. Akik baccalaureatussal jönnek magyar egyetemekre, itt szerzett okleveleiknek a román államban semmi hasznát sem vehetik. Kénytelenek az előbbiekkal együtt a csonkamagyarországi értelmi proletáriátust szaporítva, itt tenni kísérletet elhelyezkedésükre.

Megfontolva ezeket a nagyon fájdalmas realitásokat, a legkomolyabban kérdezhetjük: van-e értelme annak, hogy Erdélyből minden iskolai év kezdetén kijöjjen két-háromszáz középiskolát végzett ifjú azért, hogy a magyar egyetemeken szerzett oklevelének saját államában semmi hasznát se vehesse?

A román közoktatásügyi politika arra törekszik, hogy Erdélyben a főiskolai képzettségű magyar értelmiség számát lehetőleg minimálisra csökkentse. Az az erdélyi magyar ifjúság, amelyik ezzel szemben nem tanúsítva elégséges ellenálló készséget, magyar egyetemre jön, akarata ellenére is elősegíti, sőt munkatársául szegődik annak a román közoktatásügyi politikának, amely az erdélyi magyarság „Kulturverknüppelung“-ján dolgozik.

A csonkamagyarországi közvélemény — különösen az „erdélyi menekült“-éké — nagy többségében azon a véleményen van, hogy az erdélyi magyar ifjak ne román, hanem magyar egyetemeken tanuljanak. E vélekedésnek kettős alapja van. Egyik az a hit, hogy a magyar ifjak a román egyetemeken nem szerezhetnek kellő tudományos képzettséget. A másik az attól való aggodalom, hogy a román főiskolákon tanulva, úgy érzelmileg, mint gondolkodás módjukat illetően elrománosodnak.

E kettős állásponttal, miután egyrészt a dolgok nem ismerésén, másrészt pedig érzelmi alapon épült fel, nem lehet vitatkozni, mert a meggyőzés lehetősége mind a két esetben ki van zárva. Célszerűbb a reális helyzet megvilágításáért a következő hipotézist állítani fel:

Tegyük fel, hogy a román kormány a magyar egyetemeken szerzett okleveleket minden nosztrifikáló eljárás nélkül érvényeseknek ismeri el. Miután birtokosa Budapesten, Szegeden, Debrecenben stb. nemcsak nem tanult meg románul, hanem azt a keveset is, amit az erdélyi magyar középiskolákban megtanult, elfelejti, mit tud csinálni Erdélyben, hol az állam szigorúan megkövetelt hivatalos nyelve minden vonalon és minden fórum előtt a román?

Erdélyben olyan vezető magyar értelmiségre van szükség, amely a román államnak nemcsak nyelvét, hanem törvényeit, közigazgatási berendezkedését, kultúráját, történetét, nemzeti aspirációit stb. éppen olyan jól ismeri, mint a román értelmiség bármelyik tagja. Ez ismeretek és e tudás nélkül Erdélyben a magyar nép jogait, sőt leelemibb életérdekeit sem lehet nemcsak sikerrel, de kudarc nélkül sem védelmezni. Annak az idősebb nemzedéknek, amelyiknek akarata ellenére vállaira nehezedett e kötelesség teljesítése, a legnagyobb gyengeségét éppen ez ismeretek hiánya okozza a nehéz harcokban, amelyeket kénytelen volt magára vállalni.

E nemzedék szerencsésebb korban születvén és növekedvén fel, nem szerezhetette meg ez ismereteket.

Ennek az idősebb erdélyi nemzedéknek kötelessége rábírnivali a most felnövő ifjú nemzedéket, hogy megszerezze magának ez ismereteket a legnagyobb nehézségek árán is. Aki e kötelesség teljesítése elől Csonka-

magyarországra menekülj az a romániai magyar kisebbségnek is katonaszökevénye.

Megfontolva mindezeket, jogosultnak látszik annak a kérdésnek felvetése: vajjon nem érkezett-e meg az ideje, hogy a csonkamagyarországi közvélemény is revidálja álláspontját, amelyet eddig ebben az ügyben elfoglalt? Több mint valószínű, hogy az adott helyzetben ez álláspontnak fenntartása elősegítené az erdélyi magyar értelmiségnek már is veszedelmessé fejlődő legyengülési folyamatát és támogatása lenne a román közoktatási kormány politikájának, amely célul tűzte ki az erdélyi magyar kisebbség „Kulturverknüppdung“-ját.

NYÚJTÓDI GÁSPÁR.